

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Cilt 6, Sayı 14 (Aralık 2017), s. 22-46
DOI: 10.25068/dedekorkut136
ISSN: 2147 - 5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi: 31. 10. 2017
Kabul Tarihi: 14. 12. 2017

Türkmen Türkçesinde Dini Terminolojiye Ait Söz Varlığı

Lexicology Pertaining to Religious Vocabulary In Turkmen Language

Cihan ÇAKMAK*

Öz

Türkçe sahip olduğu zengin kültür birikimini yazılan eserlerle ortaya koymaktadır. Türk dili tarihine bakıldığında bilhassa 11. yüzyıl Karahanlı sahasında kaleme alınan Dîvânu Lugâti't-Türk, Kutadgu Bilig, Atebetü'l-Hakayık, İlk Kuran Tercümesi bu zengin kültürel birikimi, o dönem Türklerin yaşadığı kültürel ortamı ve gündelik hayatı yansıtması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Tarihten bugüne kadar çok sayıda dini kabul eden Türkler, bilhassa İpek Yolunun Orta Asya'nın geçiş güzergâhında yer alması münasebetiyle pek çok dine ev sahipliği yapmıştır. Türkmenler yaşadıkları coğrafyaya bağlı olarak çeşitli dinlerin etkisinde kalmışlardır. 15. yüzyıldan sonra ortaya çıkan Türk lehçelerinin Oğuz grubuna mensup bir kolu olan Türkmen Türkçesi sahip olduğu dil özellikleri ve söz varlığı ile dikkat çekicidir. Çalışmamızda Türkmen Türkçesinde görülen dinler, inançlar ve ibadet pratiklerine ait söz varlığı ortaya konulacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkmen Türkçesi, dinler, inançlar, ibadet pratikleri, söz varlığı.

Abstract

Turkish reveals its rich cultural accumulation with works which has been written for centuries. When the history of the Turkish language was investigated, especially, Dîvânu Lugâti't-Türk, Qutadgu Bilig, Atebetü'l-Hakayık and the first Qur'an translations conducted in the 11th century during Karakhanids period, have a special importance because of reflecting the rich cultural background, the cultural environment and daily life of the Turks at that time. Historically, the Turks who accepted so many religions have hosted many religions especially because of the Silk Road being located on the transit route of Central Asia. Turkmen have been influenced by various religions due to their geography that they lived. Turkmen Language is remarkable with its language characteristics and vocabulary belonging to the Oghuz group which is a branch of the Turkish dialects emerged after the 15th century. In our study, the religions, beliefs and practices of worship will be revealed about Turkmen Language. By this way, efforts will be made to provide information about the Turkmen's faith life.

Key words: Turkmen Language, religions, beliefs, practice of worship, lexicology.

* Yard. Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Manisa-Türkiye. El-mek: cihancakmak1818@gmail.com

Giriş

Türkmen Türkçesi, Oğuz grubu Türk lehçeleri içerisinde sahip olduğu ünlü uzunlukları ve peltek seslerin kullanımıyla dikkat çekmektedir. Tarihi Türk şivelerinden Kıpçak ve Çağatay Türkçesi ile Moğol dil unsurlarının yoğun bir şekilde görüldüğü Türkmen Türkçesi sahip olduğu kültürel birikim ve zengin söz varlığıyla araştırılması gereken bir lehçe durumundadır.

Türkler tarih boyunca inanç sistemi bakımından çok sayıda dini kabul etmişlerdir. *Tenri* kelimesi ile hem *gökyüzü* hem de *Tanrı* kavramlarını karşılayan Türklerin hayatında *tenricilik* olarak adlandırılan *Gök Tanrı* dini önemli bir yer tutmuştur. Gök Tanrı dininde din adamları için *şaman* ve *kam* adlandırmaları kullanılmıştır. Türkler, Şamanizm yanında Budizm, Maniheizm, İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik gibi çok sayıda dini benimsemiştir.

Yöntem

İncelemizde Türkmen Türkçesi söz varlığında görülen dinler, ibadet pratikleri, inançlar gibi madde başları listelenecektir. Çalışmamızda 2007-2010 yılları arasında Prof. Dr. Mustafa Öner'in danışmanlığında *Türkmen Türkçesi Söz Varlığı* üzerinde hazırladığımız yüksek lisans tezinden istifade edilmiştir¹. Bu çalışmada her dilde yer alabilecek evrensel söz varlığı listesi 38 madde başı altında listelendi. İncelememizde söz konusu tezde yer alan *dinler, inançlar, ibadet pratikleri* başlığı altında yer alan söz varlığı ele alınmıştır. İlk olarak Türk Dil Kurumu Yayını olan ve 104.481 kelime barındıran Güncel Türkçe Sözlük'te yer alan tüm madde başları A'dan Z'ye alfabetik olarak ve ip dizin şeklinde listelendi. Ardından Türkçe-Rusça Sözlük'te² (48.000 kelime) yer alan madde başlarının önce Rusçası ardından da Bolşoy Russko-Turkmenskiy Slovar³ (77.000 kelime)'daki Türkmençe karşılığı kaydedildi. Bu sayede çalışmada üçlü bir sözlük listesi kullanıldı.

Çalışmada sadece isimlere ait söz listesi kullanılmış, fiillerden oluşan madde başlarına yer verilmemiştir. Söz varlığı incelenirken kimi madde başlarının hem Rusçasına hem de Türkmençesine ulaşılmıştır. Bazı madde başlarının Rusçası varken, Türkmençesine ulaşılammıştır. Rusçası ve Türkmençesi tespit edilemeyen madde başlarının yanına *yok* anlamında Ø işareti eklenmiştir.

Madde başlarının Rusça ve Türkmençe listesi yapılırken Kiril harfli malzeme kullanılmış; ancak söz varlığı Latin harfleriyle kaydedilmiştir. *Muhammedî* > *musul'manskiy*; *musul'manin* > *musulman* örneğinde olduğu gibi Kiril alfabesinde yer alan miyakiznak (Ь) yerine apostrof (') işareti kullanılmıştır.

Türkmen Türkçesi söz varlığında incelenecek dini terminoloji *dinler, inançlar* ve *ibadet pratikleri* alt başlıklarından oluşmaktadır. Söz listesi, oluşturulurken her bir madde başı ana başlığın altında yer alan alt başlıklarda da **A.1, B.22, C. 138** örneğinde olduğu gibi numaralandırılmıştır.

Dini terminolojiye ait anlamının bilinmediği veya az kullanılan madde başlarıyla ilgili açıklamalar Güncel Türkçe Sözlükte geçtiği şekliyle dipnotlarla kaydedilmiştir.

¹Bu makale yazarın *Türkmen Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı* (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Danışman: Prof. Dr. Mustafa Öner, İzmir 2010) başlıklı yüksek lisans tezinden kısmi değişiklikler yapılmak suretiyle yazılmıştır.

²Turetsko-Russkiy Slovar (1994). (Haz. A.N. Baskakov, N.P. Golubeva, A.A. Kamileva, K.M. Lyubimov, F.A. Salimzyanova, R.R. Yusipova), Moskva: Multilingual Yayınları.

³Bol'şoy Russko-Turkmenskiy Slovar' (1986-1987). I-II T. (S. Altayev, G. Atayev, G. Açılova, K. Agsakov, K. Gayıbova, H. Gafurova, A. Kuliyev, V. Mesğudov, S. Miradova, M. Hocamguliyev), Moskva: Akademiya Nauk Turkmenskoy SSR Institut Yazıkı i Literaturı imeni Mahtumkuli.

Sonuç kısmında toplam söz varlığı rakamlar ve yüzdelerle ayrı ayrı açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca toplam söz varlığının dillere göre dağılımı da yüzdeler ve sayısal verilerle gösterilecektir.

SÖZ VARLIĞI İNCELEMESİ

A. DİNLER

A.1 Brahmanizm > Brahmanizm > Brahmanizm (*biziñ eramızdan öñki IX – VIII asırlarda yüze çıkan gadımı hindi dini; brahmanuñ iñ ulı hundayı*)

A.2 Brahmanlık > Ø

A.3 Budizm > buddizm > buddizm (*Hitayda, Yaponıyada, İndokitayda ve kebir gündogar yurtlarda yayran din*)

A.4 Calvanci > Ø

A.5 Hinduizm > Ø

A.6 Hristiyanlık > hristianstvo > hristianlık

A.7 İsevilik > Hristiansstvo > Hristianlık

A.8 İslam > İslam > İslam, İslam dini

A.9 İslamcılık > İslamizm > İslamizm, İslam dini

A.10 İslamiyet > İslamizm > İslamizm, İslam dini

A.11 İslamlık > İslam, musul'manstvo > İslam, İslam dini, musulmançılık

A.12 Monoteizm > Ø

A.13 Musevi > yevrey > yevrey, cöhit, musayı

A.14 Müslim > musul'manin > musulman

A.15 Müslüman > musul'manin > musulman

A.16 Müslümanlık > musul'manstvo > musulmançılık

A.17 Panteist > panteist > panteist (*panteizmiñ tarapdarı*)

A.18 Panteizm⁴ > panteizm > panteizm (*hunday bilen tebigatı barabar sayyan dini-filosofik taglmat*)

A.19 Şamanizm > Şamanizm > şamanlık, porhanlık (*kebir Demirgazık ve Gündogar Aziya, Merkezi Amerika, Afrika halklarının cadıgöylük dininin bir forması⁵*); cadıgöyçilik, porhançılık

A.20 Şinto⁶ > Ø

A.21 Şintoculuk > Ø

A.22 Şintoizm > Ø

A.23 Taoculuk > Ø

A.24 Taoizm⁷ > Ø

A.25 Yahudi > yevrey > yevrey, cöhit, musayı

A.26 Yahudilik > yevreystvo > yevreyler, cöhitler, musayılar

A.27 Zerdüştcülük > Ø

A.28 Zerdüşti > posledovatel' zoroastrizma > Ø

B. İNANÇLAR

B.1 abıhayat > jivaya voda > Ø

B.2 abıkevser > Ø

B.3 abrakadabra > Ø

B.4 Âdem > mujskoye imya > Ø

⁴ Panteizm: Tüm tanrıçılık (TS 2005: 1568).

⁵ Şamanizm: Büyük Kuzey ve Doğu Asya, Merkezi Amerika, Afrika halklarının arasında görülen büyü ve sihir içeren bir din şekli; şamanlık, kamlık (BRTS II 1987: 660).

⁶ Şinto: Doğaya ve atalar kültürüne önem vermesiyle tanınan Japonların inanç sistemi (TS 2005: 1869).

⁷ Taoizm: 1. Taoculuk. 2. Falcılık (TS 2005: 1903).

- B.5 Âdem baba > naş praroditel' Adam > Ø
- B.6 Âdemci > Ø
- B.7 afsun > koldostvo > cadılık, gözbağcılık
- B.8 Ahd-i Atik⁸ > etviy zavet > Ø
- B.9 Ahd-i Cedit > Noviy zavet > hristian bibliyeleri
- B.10 ahiret > potustoronnyy (zagrobnyy) mir > ol dünya
- B.11 ahiret kardeşi > sestra, brat > ayal, dogan, gardaş
- B.12 ahiretlik > potustoronnyy > ol dünya
- B.13 ahret > potustoronnyy (zagrobnyy) mir > ol dünya
- B.14 ahretlik > potustoronnyy > ol dünya
- B.15 akidesi bozuk > verootstupnik > dinden çıkan adam
- B.16 Alevi > Ø
- B.17 Alevilik > şiiizm (*napravleniye v islame, vozveliçivayuşçeye Ali, zyatya Muhammeda*) > şiiizm, şayılık (*gurhanı ıkrar edyen, sünnüligiñ tersine bolan ugur*)
- B.18 alın yazısı > sud'ba > ikbal, mañlay, yazgıt
- B.19 alkarısı⁹ > Ø
- B.20 Allah > Allah, bog > alla, huday, tañrı
- B.21 Allahsızlık > bezbojnik > hudaysız adam
- B.22 Allahuteala > Allah, bog > alla, huday, tañrı
- B.23 Amentü > Ø
- B.24 Anglikan > anglikanets > Ø
- B.25 Anglikanizm > Ø
- B.26 antisemit > antisemit > antisemit
- B.27 antisemitik > Ø
- B.28 antisemitist > Ø
- B.29 antisemitistlik > Ø
- B.30 antisemitizm > antisemitizm > antisemitizm (*milli ve din yigrenicileriñ bir forması*)
- B.31 antisemitlik > Ø
- B.32 Araf > çistilişçe > sırat köprüsi, güne sorap hasaplanyan yer
- B.33 Arafat > Arafat > Ø
- B.34 Arasat > Arasat > Ø
- B.35 arş > sed'moye neb > Ø
- B.36 Aryanizm¹⁰ > Ø
- B.37 asrısaadet > Ø
- B.38 ate > ateist, bezbojnik > ateist, hudaysız, hudaya inanmayan, hudaysız adam
- B.39 ateist > ateist, bezbojnik > ateist, hudaysız, hudaya inanmayan, hudaysız adam
- B.40 ateizm > ateizm > ateizm, hudaysızlık
- B.41 ateşperest > ognepoklonnik > otparaz
- B.42 ateşperestlik > ognepoklonniçestvo > otparazlık
- B.43 avdeti > avdeti > Ø
- B.44 ayet > ayat, stih Korona; çudo > keramat, gudrat
- B.45 azap > stradaniye > azap, ecir
- B.46 aziz > svyatoy > keramatlı adam, gudratlı adam

⁸ Ahd-i Atik: Hristiyanalara göre İbranilerde Hz. İsa'dan önceki kutsal kitaplar (TS 2005: 42).

⁹ alkarısı: Lohusalara musallat olarak onları boğduğu sanılan görüntü (TS 2005: 176).

¹⁰ Aryanizm: IV. yüzyılda Arius adlı bir papazın kurduğu ve Hristiyan inancının tersine olarak İsa'nın tanrılığını inkâr eden mezhep IV. yüzyılda Arius adlı bir papazın kurduğu ve Hristiyan inancının tersine olarak İsa'nın tanrılığını inkâr eden mezhep (TS 2005: 126).

- B.47** azize > svyatoy > keramatlı adam, gudratlı adam
B.48 azizlik > zlaya (grubaya) şutka > Ø
B.49 Azrail > Azrail (*angel smerti, unosyaşçiy duşu çeloveka*) > Ø
B.50 Babai > Ø
B.51 Babailik > Ø
B.52 Babi > Ø
B.53 Babilik > babizm > Ø
B.54 bağı > volşebstvo, koldovstvo > cadıgöylük, gözbağcılık, cadılık
B.55 baht > sud'ba > ıkbal, mañlay, yazgıt
B.56 bakla falı > Ø
B.57 baptist¹¹ > Ø
B.58 basübadelmevt > voskreşeniye iz myortvıh > direltme, canlandırma
B.59 batıl inanç > Ø
B.60 batıl itikat > suyeveriye > ırım, ırım inamı, ıkbal inamı
B.61 Bâtını > Ø
B.62 Bâtıniye > bateniti > Ø
B.63 Bayramı > Ø
B.64 Bayramilik > Ø
B.65 bedevi > beduin > beduin, çarva arap
B.66 bedevilik > y
B.67 behişt > ray > behişt, cennet
B.68 Bektaşî > derviş ordena Bektaşî > Ø
B.69 Bektaşî babası > Ø
B.70 Bektaşîlik > orden Bektaşî > Ø
B.71 bengi su > jivaya voda > abı-hayat
B.72 besmele > proizneseniye formulı "bismillahirrahmannirrahim" (*vomiya Allaha milostivogo i miloserdnogo*) > Ø
B.73 beynamaz > ne soverşayuşiy namaza > Ø
B.74 bidat > yeres' > yeres' (*agalık edyen diniñ buthana tağlımatlarına garşı gidyen dini mezhepler*)
B.75 bismillah > vo imya Allaha > Ø
B.76 bocuk > rojdestvo > Ø
B.77 boş inanç > suyeveriye > ırım, ırım inamı
B.78 Brahma > Ø
B.79 Brehmen > bramin > brahman (*Hindistanıñ iñ yokarı kasta cemgıyetine değıli bolan adam*¹²)
B.80 Buddist > Ø
B.81 Budist > buddist > buddist (*buddizmiñ tarapdarı*)
B.82 buhur > ladan > ladan (*dini dessur geçirilyen vagtda yakılyan yakımlı ıslı şepbeşik cisim*)
B.83 Burak > Burak > Ø
B.84 büyü > koldostvo > cadılık, gözbağcılık
B.85 cadı > ved'ma > cadıgöy ayal, albassı
B.86 Caferi > djaferi > Ø
B.87 Caferilik > Ø
B.88 caiz > razreşyonnyy > Ø
B.89 cebbar > pritesnitel' > yanaycı, çetleşdirici

¹¹baptist: Protestan mezhebine bağı kimse (TS 2005: 199).

¹²Brahman: Hindistan'ın en üst kast cemiyetine mensup olan adam (BRTS 1986 I: 97).

- B.90 ceberut > veliçe > belentlik, beyiklik
 B.91 Cebrail > vsemoguşçestvo boga > Ø
 B.92 cehennem > preispodnyaya > dovezah
 B.93 cehennem kütüğü > zakoreneliy greşnik > Ø
 B.94 cehennem azabı > muki ada, nevinosimiye muki > Ø
 B.95 cenabet > oskvernyonost'; ritual'naya neçistota > Ø
 B.96 Cenabıhak > gospod' bog > tañrı, huday, alla
 B.97 cennet > ray > behişt, cennet
 B.98 cin (I) > djinn > cın, şeytan
 B.99 cünüp > neçistiy > hapa, haram
 B.100 cünüplük > Ø
 B.101 cüz > vıpusk > bölek, bölüm
 B.102 Çalap > Allah, bog > alla, huday, tañrı
 B.103 çebebi > Çelebi > Ø
 B.104 çebebilik > Ø
 B.105 çok tañrıacı > politeist > politeist (*politeizme eyerici*)
 B.106 çok tañrıçılık > politeizm > politeizm, köp hudaylılık
 B.107 Deccal > Dedjal'; antimuhammed, musul'manskiy antihrist > Ø
 B.108 deizm > deizm > deizm (*dini-filosofik taglımat*)
 B.109 deniz kızı > rusalka; sirena > suv perisi
 B.110 despot (II) > Ø
 B.111 devrisaadet > Ø
 B.112 din dışı > Ø
 B.113 din erki > Ø
 B.114 din felsefesi > Ø
 B.115 din (I) > religiya > din
 B.116 dinci erki > teokratiya > teokratiya (*sıyası hekimiyet ruhanlarıñ elinde bolan edara ediş forması*)
 B.117 dinsel > religioznıy > dini
 B.118 dinsiz > ateist > ateist, hudaysız, hudaya inanmayan
 B.119 dinsizlik > ateizm > ateizm, hudaysızlık
 B.120 dirim suyu > Ø
 B.121 diyakoz > d'yakoz > Ø
 B.122 diyanet > religiya > din
 B.123 diyanet işleri > Ø
 B.124 dogmacı > dogmatik > dogmatik (*dogmatizm meyilli*)
 B.125 dönme > otstupnik > inamından dönen adam
 B.126 duasız > Ø
 B.127 Döldül¹³ > bely mul Muhammeda > Ø
 B.128 ecinni > zloy djinn, zloy duh > Ø
 B.129 ecir > vozdayaniye > minasıp hak, layık baha
 B.130 eda > Ø
 B.131 efsun > koldostvo > cadılık, gözbağcılık
 B.132 el falı > gadaniye po ruke > eliñ ayasına seredip pal atma
 B.133 elhamdülillah > slava Allahu!, hvala Allahu > Ø
 B.134 enam > sbornik, sostavlenıy iz nekotorıh glav Korana i naçınayuşçıysya glavoy "Enam" > Ø
 B.135 eskatalogya > eshatalogiya > Ø

¹³Döldül: Hz. Ali'ye Hz. Muhammed tarafından armağan edilen katırın adı (TS 2005: 585).

- B.136 esmayihüsna > vsevişniy > allatagala, tañrı
 B.137 esmayişerife > Ø
 B.138 ezeli takdir > Ø
 B.139 fal > gadaniye > pal atma
 B.140 fariza > religioznıy obryad > dini-dep dessurlar
 B.141 fasık > y
 B.142 fatalite > fatal'nost' > fatallık, kısmata güp inanıcılık, takdıra ten bericilik
 B.143 Fatiha > fatiha, sura Fatiha > Ø
 B.144 fenafillah > Ø
 B.145 fetret > promejutok vremeni mejdu dvumya prorokami > Ø
 B.146 fideist > y
 B.147 fideizm > fideizm > Ø
 B.148 fundamentalist > Ø
 B.149 fundamentalizm > Ø
 B.150 füsün > koldostvo > cadılık, gözbağcılık
 B.151 gaffar > vseproşçayuşçiy, milostiviy > Ø
 B.152 gafur > vseproşçayuşçiy, milostiviy > Ø
 B.153 gâvur > gyavur > kapır
 B.154 gâvurluk > neveriye, bezbojiye > hudaysızlık, dine inanmazlık, hudaýıñ barlıgına inanmazlık
 B.155 gayrimüslim > nemusul'manin > Ø
 B.156 gayya > preispodnyaya > dovzah
 B.157 Gayya > preispodnyaya > dovzah
 B.158 gizli din > Ø
 B.159 günah > greh > güne
 B.160 günahkâr > greşnik > güneker adam, güneli adam
 B.161 hacet > moleniye > doga okama
 B.162 haç > krest > krest (*hristianlarıñ saz eli bilen çokunma hereketi*)
 B.163 hadis > predaniye > hekaya, rovayat
 B.164 Hak > spravedliviy > dogrı, hak
 B.165 Hak dini > Ø
 B.166 Halik > sozdatel' > hudaý, allatagala, yaradan
 B.167 Hanbeli > Ø
 B.168 Hanbelilik > Ø
 B.169 Hanefi > hanifat, posledovatel' uçeniya Hanifi > Ø
 B.170 Hanefilik > doktrina (uçeniye) Hanifi > Ø
 B.171 haram > zapreşçyonnyy, zapretnıy > gadagan, gadagan edilen
 B.172 Haremeyn > Ø
 B.173 haşir > haşir, den' voskreseniya iz myortıh > Ø
 B.174 hatif > tainstvennyy (mistiçeskiy) golos > Ø
 B.175 hatip > imam-hatib > Ø
 B.176 hayat (VII) > rok; sud'ba > yazgıt, kısmat, teley, takdır; ikbal, mañlay, yazgıt
 B.177 helal > dozvolenniy (razreşyonnyy) şariatom > Ø
 B.178 hesap günü > Ø
 B.179 heterodoks > Ø
 B.180 hidayet > poiski puti istinnogo, postijeniye istinnoy veri > Ø
 B.181 Hristiyan > hristianin > hristian, haçparaz
 B.182 Huda > bog > hudaý, alla, tañrı

- B.183 hulul > nastupleniye > Ø
 B.184 hurafe > nebilitsa > toslama, hıyalı
 B.185 huri > guriya > hüyr
 B.186 Hurufi > hurufit > Ø
 B.187 Hurufilik > sekta > sekta
 B.188 huşu > pokornost' > kayıllık, ıdalaşıcılık, razılacılık
 B.189 ibadullah > Ø
 B.190 iblis > çyort > şeytan
 B.191 iblisçilik > Ø
 B.192 idol > Ø
 B.193 İhlas > "çistoye ispovedaniye"; çistaya lyuvod > Ø
 B.194 ihtida > vstupleniye na istinnıy put'; prinyatiye islama > Ø
 B.195 iki cihan > etot i tot svet > Ø
 B.196 ikon > ikona > ikona
 B.197 ikona > ikona > ikona
 B.198 ikonografi > Ø
 B.199 İlah > bojestvo; bog > huday, alla, tañrı
 B.200 ilahi > bojestvennyy > dini
 B.201 ilham > vdohnoveniye > ilham
 B.202 ilmihal > sbornik religiozno-jiteyskih pravil, obyazatel'nıh dlya musul'man; izlojeniye > beyan etme, aydıp beriş, aydış
 B.203 iman > vera > inanç, inam, inanış
 B.204 imaniye > Ø
 B.205 iman sahibi > Ø
 B.206 imanlı > veruyuşçiy > dindar, dine inanyan
 B.207 imansız > bezbojniy > hudaysız, hudaya inanmayan
 B.208 imansızlık > bezbojiye > hudaysızlık, hudayın barlığına inanmazlık
 B.209 inancı > Ø
 B.210 inancılık > fideizm > Ø
 B.211 inanç > vera > inanç, inam, inanış
 B.212 İncil > Yevangeliye > İncil
 B.213 İsevi > hristianin > hristian, haçparaz
 B.214 İslam gizemciliği > Ø
 B.215 İslam hukuku > musul'manskoye pravo > Ø
 B.216 İslamcı > Ø
 B.217 İslami > islamskiy > Ø
 B.218 İsrafil > Ø
 B.219 itikat > verovaniye; vera > dini inam; inanç, inam, inanış
 B.220 jübile¹⁴ > yubiley > yubiley
 B.221 kabala > kabbalistika > kabalistika (*musayılarıñ ırım ve mistiki yugrulan orta asır tağlımatı*¹⁵)
 B.222 kabalacı > Ø
 B.223 kabalist > kabbalist > Ø
 B.224 kabir azabı > Ø
 B.225 kabir sualı > dolgiye i nudniye rassprosı > Ø

¹⁴jübile: 3. Tevrat'a göre, Yahudilerde, elli yılda bir Tanrı'ya ve dinlenmeye ayrılan yıl. 4. Katoliklerde, Roma'ya hacca gidenlerin, kilisece günahlarının tam olarak bağışlandığı yıl (TS 2005: 1016).

¹⁵ kabalistika: Musevilerin hurafe ve boş inançlara dayanan Orta Çağ inanışı (BRTS I 1986: 433).

B.226 kaçgöç¹⁶ > obıçay islama, zapreşçayuşçiy jenşcinam nahodit'sya v obşcestve mujçin s nepokritit litsom ili razgovarivat' s mujçinami > Ø

B.227 kader > sud'ba > ikbal, mañlay, yazgıt

B.228 kâfir > gyavur > kapır

B.229 kâfirlik > neveriye > inanmazlık, inamsızlık

B.230 kahhar > pobejdayuşçiy; sokruşayuşçiy > Ø

B.231 kahin > proritsatel' > gurrandaz, bilgiç veli

B.232 kaim > postayannıy > Ø

B.233 kalubela > Ø

B.234 kan pahası > Ø

B.235 kan parası > Ø

B.236 kandil gecesi > kajdaya iz çetiryox musul'manskih prazdnıçnıx nojey-noç' otkoroveniya, noç' vozneseniy, noç' rojdestva proroka, kogda minareti meçetey illyuminiruyutsya > Ø

B.237 karınca duası > Ø

B.238 Karun > Garun > Ø

B.239 Katolik > katolik > katolik (*katoliklige uyyan adam*)

B.240 kefere > gyavur > kapır

B.241 kehanet > proritsaniye > gurrandazlık

B.242 Kelamıkadim > Koran > gurhan

B.243 keramet > çudo > keramat

B.244 Kevser > rayskiy istoçnik > Ø

B.245 kırklar > sorok svyatıh > Ø

B.246 kısmet > şçast'ye > bagt

B.247 kıyamet > svetoprestavleniye > kıyamet, ahırzaman

B.248 kıyamet alameti > kak ujasno! > Ø

B.249 Kızılbaş > şiiit > şayı (*şayılığa uyyan musulman*)

B.250 Kitab-ı Mukaddes > Svyaşçennoye pisanıye, bibliya > bibliya (*yevreyleriñ ve hristianlarıñ dini kitabı*)

B.251 kitapsız > yazıçnik > butparaz, köp hodaylığa uyucu

B.252 kul > rab, nevo'nik > gul

B.253 Kur'an > Koran > gurhan

B.254 Kur'an-ı Kerim > Koran > gurhan

B.255 kutsal > svyatoy > mukaddes

B.256 küffar > gyaurı, neverniye > Ø

B.257 küfürbaz > bogohul'nik > hudaya dil yetiryen adam, hudaya gargayan adam

B.258 ladinî > svetskiy > dünyevi

B.259 lahut > bojestvennost' > Ø

B.260 lahuti > bojestvennyy > dini

B.261 lain > proklyaty > nelet siñen, gargış yagan, lagnat sinen

B.262 lama¹⁷ > lama > (buddiyskiy monah) lama

B.263 lanet > proklyatiye > nelet, gargış, lagnat

B.264 ledün > v prisutstvii, pri; pered bogom > Ø

B.265 levanten > levantinets > Ø

B.266 Lüterci > Ø

¹⁶kaçgöç: Dini bir anlayışla Müslüman kadınların erkeklere görünmemeleri, bir arada oturup konuşmaktan kaçınmaları (TS 2005: 1023).

¹⁷lama (II): Tibetlilerde ve Moğollarda Buda rahibi (TS 2005: 1297).

- B.267 mahşer > mesto, gde budut sobranı vse lyudi v den' straşnogo suda > Ø
 B.268 mahşer günü > den' straşnogo suda, sudny den' > Ø
 B.269 manici > Ø
 B.270 manicilik > Ø
 B.271 marabut > Ø
 B.272 Maruni > maroniti > Ø
 B.273 maskot¹⁸ > mal'çik, prinosyaşçiy şaştı'ye > Ø
 B.274 Mecus > ognepoklonnik > otparaz
 B.275 Mecusi > ognepoklonnik > otparaz
 B.276 meczup > privileyonny > Ø
 B.277 medhüsenä > Ø
 B.278 melaike > angeli > Ø
 B.279 Melami > derviřskaya sekta sunnitov; çlen sekti sunnitov > Ø
 B.280 Melamilik > Ø
 B.281 melek > angel > perişde, melek
 B.282 melekût > tsarstvo duhov > Ø
 B.283 melun > proklyaty > nelet siñen, gargış yagan, lagnat sinen
 B.284 memnu meyve > zapretny plod > Ø
 B.285 menhiyat¹⁹ > to, çto zapreşçeno religiyey > Ø
 B.286 Mesih > messiya > messiya (*kebir dinlerde, hususunda, iydey ve hristian dininde: halkı halas etmek için udayrapından iberilen halasger*)
 B.287 methüsenä > voshvaleniye > övme
 B.288 mevhibeiilahiye > bojiy dar > Ø
 B.289 Mevla > gospod' > tañrı
 B.290 Mevlevi > orden mevlevi > Ø
 B.291 Mevlevilik > prinadlejnost' k ordenu dervişey mevlevi > Ø
 B.292 mezhep > vera > inanç, inam, inanış
 B.293 Mikail > Ø
 B.294 miraç > miradj, vozneseniye [Muhammeda] > yokarı çıkarma, asmana göterme, yokarı galma, asmana göterilme
 B.295 monoteist > Ø
 B.296 mucize > çudo > keramat
 B.297 Muhammedî > musul'manskiy; musul'manin > musulman
 B.298 mukaddes > svyaşçenniy > mukaddes
 B.299 Mushaf > odno iz nazniy Korana > Ø
 B.300 muska > amulet > dogä-tumar (*Iřan-mollalarıñ beryen dogalarınıñ umumu adı*)
 B.301 mutaassıp > fanatiçniy > fanatik, dindar
 B.302 mutasavvıf > sufi, sufiy > Ø
 B.303 mutezile > mutaziliti > Ø
 B.304 muvahhit > monoteist > monoteist (*monoteizmiñ tarapdarı*)
 B.305 mübah > ne vozbranyayemy i ne poşçryayemy şariatom > Ø
 B.306 mübarek > blagoslovenny > minnetdarçılıklı
 B.307 mümin > veruyuşçiy; musul'manin > dindar, dine manyan; musulman
 B.308 münafık > klevetnik > töhmetçi
 B.309 münkir > Munkar > Ø
 B.310 müşrik > politeist > politeist (*politeizme eyerici*)
 B.311 Nasrani > hristianin > hristian, haçparaz

¹⁸ maskot: Uğur getireceğine inanılan şey (TS 2005: 1350).

¹⁹ menhiyat: din yasakları (TS 2005: 1369).

- B.312 Nasranilik²⁰ > Ø
- B.313 Nasturi > Ø
- B.314 nazar > durnoy glaz, sglaz > yaman göz, deggir göz, göz değme
- B.315 nazar boncuğu > amulet > doga, doga-tumar
- B.316 nazarlık > talisman ot sglaza; amulet > Ø
- B.317 nebevi > proroçeskiy > pıgamber, pıgamberlik
- B.318 nebi > prorok > pıgamber
- B.319 neden tañrı > Ø
- B.320 neden tañrıçılık > Ø
- B.321 Noel baba > ded-moroz > Ayaz baba
- B.322 Nuh > Noy > Ø
- B.323 nur > svet > şöhle, nur, yağılık
- B.324 Oğan > bog > huday, alla, tañrı
- B.325 ongun > izobil'nıyobil'nıy > Ø
- B.326 Ortodoks > pravoslavniy > pravoslav
- B.327 Ortodoksluk > prasovlaviye > prasovlaviye (*hristian dininiñ bir mezhebi*)
- B.328 öbür dünya > zagrobnıy (potustoronniy) mir > o (ol) dünýe
- B.329 pagan > yazıçnik > butparaz, köp hudaylılığa uyucu
- B.330 payen > yazıçnik > butparaz, köp hudaylılığa uyucu
- B.331 perestiş > pokloneniye > sejde etme, tagzım etme
- B.332 pereştışkar > poklonnik > muşdak, hormat goyucu, baş eğici
- B.333 politeist > politeist > politeist (*politeizme eyerici*)
- B.334 Protestan > protestant > protestant (*protestant dinine manyan adam*)
- B.335 put > idol, kumir > idol, but, butparazlarıñ yasama hudayı
- B.336 putperest > idolopoklonnik > butparaz, buta çokunyan dinci
- B.337 Rab > gospod' > tañrı
- B.338 Rafızı > rafizit > Ø
- B.339 Rafızilik > sekta rafizitov > Ø
- B.340 rahman > miloserdnıy > rehimli, şepagatlı, rehim- şepagatlılık bilen edilen
- B.341 rekat > rekyat > Ø
- B.342 rızık > propitaniye; s'estniye pripası, proviziya, proviant > azık, iymit, azık-suvluk
- B.343 Rufai > ryufai > Ø
- B.344 Rufailik > Ø
- B.345 ruh > duşa > ruh
- B.346 sala > priziv k soverşeniyu molitvı; ugroza > Ø
- B.347 sanem > idol, kumir > idol, but, butparazlarıñ yasama hudayı
- B.348 sekter > sektant > sektant (*dini sekta eyerici adam*)
- B.349 semitik > Ø
- B.350 sevap > blagodeyaniye > hayırlı iş, peydaı iş
- B.351 seyiyat > grehi, durnoye dela > Ø
- B.352 sırat > put', doroga > yol
- B.353 sırat köprüsü > most v ray > Ø
- B.354 sihir > koldostvo > cadılık, gözbağcılık
- B.355 sure > sura > Ø
- B.356 suret > obraz > obraz
- B.357 Sünni > sunnit > sünni, sünnizme eyerici

²⁰ Nasranilik. Hristiyanlık (TS 2005: 1458).

B.358 Sünnilik > sunnizm > sünnizm (*sünnini gurhan bilen bir hatarda ikrar edyen ugur*)

B.359 Süryani > siriets > siriyalı

B.360 süveyda > Ø

B.361 Şafii > şafiit > Ø

B.362 Şafiilik > uçeniye Şafi > Ø

B.363 şahmeran > Ø

B.364 Şamani > Ø

B.365 Şamanist > Ø

B.366 Şamanlık > şamanstvo > şamanlık

B.367 şeri > soglasny s şariatom, dozvolenny duhovnm zakonom > Ø

B.368 şeriat > şariat > şerigat

B.369 şeytan > çyort > şeytan

B.370 Şia > şiiizm > şiiizm, şayılık (*gurhanı ikrar edyen, sünnülüğün tersine bolan ugur*)

B.371 Şii > şiiit > şayı (*şayılığa uyyan musulman*)

B.372 Şiilik > şiiizm > şiiizm, şayılık (*gurhanı ikrar edyen, sünnülüğün tersine bolan ugur*)

B.373 şirk > mnogobojiye, politezim > köp hudaylılık, köp hudaya inanmaklık, politeizm

B.374 tabu > tabu > tabu (*ilkidurmuş halklarında: belli bir hareketiñ, sözüñ dini düşünce göre gadagan edilmesi*)

B.375 takdiriilahî > Ø

B.376 tamu > ad > dovzah, cehennem

B.377 tanassur²¹ > priyatiye hristianstva > Ø

B.378 Tañrı > bog, gospod' > huday, alla, tañrı

B.379 Tañrıça > boginya > huday ayal (*Antik mifologiyada ve kebir gündogar halklarınıñ dinlerinde*)

B.380 tañrılık > bojestvo > huday, alla, tañrı

B.381 tañrısıl > bojestvenny > dini

B.382 tañrısallık > bojestvennost' > Ø

B.383 tañrısız > ateist > ateist, hudaysız, hudaya inanmayan

B.384 tañrısızlık > ateizm > ateizm, hudaysızlık

B.385 tañritanımaz > Ø

B.386 tañritanımazlık > ateizm > ateizm, hudaysızlık

B.387 tapı > bojestvo > huday, alla, tañrı

B.388 tapıncak > idol, kumir > idol, but, butparazlarıñ yasama hudayı

B.389 tarikatçılık > Ø

B.390 tasavvuf > mistika, mistitsizm > mistika, mistitsizm (*mistika inanmaklık*)

B.391 tasavvufi > mističeskiy > mistiki

B.392 tecelli > sud'ba > ikbal, mañlay, yazgıt

B.393 teizm²² > Ø

B.394 tek tañrıci > monoteist > monoteist (*monoteizmiñ tarapdarı*)

B.395 tek tañrıcilık > monoteizm > monoteizm (*bir hudaylılık*)

B.396 teogoni > Ø

B.397 teokratik > teokratičeskiy > teologik, teologiya değışli

B.398 tevhit ehli > veruyuşçiye v yedinogo boga > Ø

B.399 Tevrat > bibliya > bibliya (*yevreyleriñ ve hristianlarıñ dini kitabı*)

²¹tanassur: Hristiyanlaşma (TS 2005: 1899).

²²teizm: Tanrıcilık (TS 2005: 1933).

- B.400** Ticani > tidjaniyya > Ø
- B.401** Ticanilik > Ø
- B.402** totem > totem > totem (*kebir ızagalak halklarda: dini nukdaynazardan sejde edilyen hayvan ya-da ösümlük*)
- B.403** totemcilik > totemizm > totemizm (*totemleriň dini kul'tı*)
- B.404** totemizm > totemizm > totemizm (*totemleriň dini kul'tı*)
- B.405** Tuba > tuba > Ø
- B.406** tufan > vsemirny potop > Ø
- B.407** tüm tañırıcı > panteist > panteist (*panteizmiň tarapdarı*)
- B.408** tüm tañırıcılık > panteizm > panteizm (*huday bilen tebigatı barabar sayyan dini-filosofik taglımat*)
- B.409** uğur boncuğu > amulet > doga, doga-tumar
- B.410** uğur parası > Ø
- B.411** uhrevi > zagrobnıy > ahıretdeki
- B.412** üçleme²³ > Ø
- B.413** üçler > Ø
- B.414** üçler yediler kırklar > Ø
- B.415** üçten dokuza > Ø
- B.416** ümmetçilik > Ø
- B.417** vahdaniyet > monoteizm > monoteizm (*bir hudaylılık*)
- B.418** vahdet > yediniçnost' > yek-tüklük
- B.419** vahdetivücut > panteizm > panteizm (*huday bilen tebigatı barabar sayyan dini-filosofik taglımat*)
- B.420** vahiy > otkroveniye > tesin habar
- B.421** vampir > vampir > vampir (*ertekilere göre, hamala gıce gabırdan çıkıp, diri adamlarıň ganını soryan öli ada*)
- B.422** varlık birliği > panteizm > panteizm (*huday bilen tebigatı barabar sayyan dini-filosofik taglımat*)
- B.423** vebal > otvetstvennost' > cogapkerlilik, zerurlık, vacıplık
- B.424** yalan dünya > Ø
- B.425** yalancı dünya > niçto ni veçno pod lunoy; vsyo v mire prehodyaşçe > Ø
- B.426** yalvaçlık > Ø
- B.427** Yaradan > sozdatel' > huday, allatagala, yaradan
- B.428** Yaradancılık > Ø
- B.429** yaratılış > sozdaniye > dörediş, döretme, emele getirme
- B.430** yasak meyve > Ø
- B.431** yatır > svyatoy [ugodnik] > Ø
- B.432** yazgı > rok; sud'ba > yazgıt, kısmat, teley, takdır; ıkbal, mañlay, yazgıt
- B.433** yazgıcılık > fatalizm > fatalizm, kısmata güp inanma, takdıra ten berme
- B.434** yazık > greh > güne
- B.435** yediler > Ø
- B.436** Yezidi > yazid > Ø
- B.437** Yezidilik > Ø
- B.438** yobaz > grubıy, neotyosannıy > gödek, zoñtar, bitertip, medeniyetsiz
- B.439** yobazlık > grubost' > gödeklik, zoñtarlık
- B.440** zahit > asketiçeskiy, otşel'niçeskiy > terkidünyelik; aysı-eşretten el çekyen
- B.441** zahitlik > asketizm, otşel'niçestvo > terkidünyelik, dünyeden bezigenlik
- B.442** zebani > angel > perişde, melek

²³üçleme: teslis (TS 2005: 2054).

- B.443 Zebur > psaltır' Davida > Ø
 B.444 Zekeriya sofrası > Ø
 B.445 zezem > Zemzem > Ø
 B.446 zezem suyu > Ø
 B.447 zındık > bezbojnik; ateist > ateist, hudaısız, hudaıya ınanmayan, hudaısız adam
 B.448 zındıklık > yerer > yerer' (*ağalık edyen diniñ buthana tağlumatlarına garşı gidyen dini mezhepler*)
 B.449 Zülcelal > bog, gospod' > hudaı, alla, tañrı
 B.450 Zülfikar > zyul'fıkar > Ø

C. İBADET PRATİKLERİ

- C.1 abdest > ritual'noye omoveniye > teret
 C.2 adak > obeşçaniye > vada, eht, berlyen söz
 C.3 aforoz > otluçeniye > daşlandırma, çetleşdirme, kovma
 C.4 ahir zaman peygamberi > prorok Muhammed > Ø
 C.5 ahiret adamı > çelovek, razoçarovavşıysya v jizni > Ø
 C.6 akait > verovaniya > dini düşünce, dini inam
 C.7 akide > verovaniya > dini düşünce, dini inam
 C.8 akşam ezanı > Ø
 C.9 akşam namazı > veçernyaya molitva > Ø
 C.10 aptes > ritual'noye omoveniye > teret
 C.11 apukurya²⁴ > myasoyed > Ø
 C.12 arife günü > nakanunye prazdinka > bayramıñ önüsirasında
 C.13 ashap > lyudi, videvşıye Muhammeda i golovorivşıye s nim > Ø
 C.14 aşır > desyatıy; sborşçık desyatını; desyataya çast' > Ø
 C.15 aşure günü > desyatıy den' mesyatsa muharrem > Ø
 C.16 ateş gecesi > Ø
 C.17 ayazma > ayazma > Ø
 C.18 ayin > religioznıy obryad > dini-dep dessurlar
 C.19 ayinicem > bogoslujeniye v obitelyah dervişey Bektaşı > Ø
 C.20 başkilise > Ø
 C.21 bayram namazı > Ø
 C.22 Bektaşı dedesi > Ø
 C.23 Berat Gecesi > noç'otkroveniya > Ø
 C.24 Berat Kandili > Ø
 C.25 beş vakit > Ø
 C.26 boy abdesti > [polnoye] ritual'noye omoveniye > teret
 C.27 caiz > razreşyonnyy > Ø
 C.28 cem ayini > Ø
 C.29 cemaat > obşçestvo > cemgiyet
 C.30 cemaatimüslimin > msusul'manskaya obşçına; msusul'manskoye nesleniye > Ø
 C.31 cenaze duası > Ø
 C.32 cenaze namazı > zaupokoynyy namaz > Ø
 C.33 cizvit > iyezunt > iyezunt
 C.34 cuma gecesi > veçerojm pod pyatnitsu > Ø
 C.35 cuma namazı > pyatniçnyy poludenny namaz > Ø

²⁴apukurya: Hristiyanlıkta et kesimi yortusu (TS 2005: 109).

- C.36 çile > çile > Ø
 C.37 çilecilik > asketizm > terkidünyelik
 C.38 derviş > derviş > derviş
 C.39 dervişlik > polojeniye dervişa > Ø
 C.40 din adamı > religioznıy çelovek > dinçi; dine uyyan adam
 C.41 din birliğı > Ø
 C.42 dindar > religioznıy > dini
 C.43 dindarlık > religioznost' > dindarlık, dine manıcılık, dine uyucılık
 C.44 dindaş > yedinoverets > dinibir, dindeş
 C.45 dindaşlık > Ø
 C.46 dini bütün > Ø
 C.47 dini bütünlük > Ø
 C.48 dinli > religioznıy > dini
 C.49 diyet (I)²⁵ > otkup (plata) za krov' > Ø
 C.50 döngel orucu > Ø
 C.51 dua > molitva > doga
 C.52 duacı > molyaşçıysya > Ø
 C.53 duahan > molel'şçik > doga okuyan, namaz okayan, namazhon
 C.54 dualı > Ø
 C.55 ehlibeyit > sem'ya proroka Muhammeda > Ø
 C.56 ehlikitap > lyudi Pisaniya > Ø
 C.57 ehlisünnet > Ø
 C.58 elçi > prorok > pıgamber
 C.59 enbiya > prorok > pıgamber
 C.60 engizisyon > inkvizitsiya > inkvizitsiya (XIII asırda buthana dogmalarına garşı
 göreşen yeretikleriň garşısına göreşmek için, katolik buthanalarında döredilen derñev ve
 cezalandıryan gurama²⁶)
 C.61 ensar > Ø
 C.62 er ekmeğı > pişça, priniyemaya do zari > Ø
 C.63 eren > posvyaşyonny v tainstva poznaniya bojestva; svyatoy çelovek > Ø
 C.64 ermiş > priçislennıy kliku svyatıh, stavşiy svyatım > Ø
 C.65 ermişlik > Ø
 C.66 et kesimi > myasopust > Ø
 C.67 et kırımı > myasopust > Ø
 C.68 evliya > svyatoy > keramatlı adam, gudratlı adam
 C.69 evliyalık > svyatost' > keramatlılık, gusdratlılık
 C.70 evrat > musul'manskiye religioznıye formulı, stihı Korana > Ø
 C.71 ezan > azan > Ø
 C.72 ezan saati > Ø
 C.73 ezan vakti > Ø
 C.74 ezancı > muedzin > azancı
 C.75 ezani > otnosyaşçıysya k azanu > Ø
 C.76 farz > obyazatel'noye religioznoye predpisaniye > Ø
 C.77 fetva > fetva > Ø
 C.78 fetvahane > fetvahane > Ø
 C.79 fetvayişerife > Ø

²⁵diyet: İslam hukukuna göre, öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal, kan pahası, kan parası (TS 2005: 544).

²⁶inkvizitsiya: 13. yüzyılda kilise dogmalarına karşı çıkanlarla mücadele etmek için Katolik kiliselerinde kurulan cezalandırma kuruluşu, mahkeme (BRTS I 1986: 416).

- C.80 fıkıh > musul'manskiy kodeks > Ø
 C.81 fitir sadakası > milostinya razgoven'ya; konets mesyatsa ramazan > Ø
 C.82 fitre > milostinya > sadaka
 C.83 frer > Ø
 C.84 gasil > obmıvayuşçiy pokoynikov > Ø
 C.85 gassal > obmıvayuşçiy pokoynikov > Ø
 C.86 gaza > gazavat, voyna za veru > gazavat
 C.87 gazi > gazi, borets za veru > Ø
 C.88 gazilik > poçyotny titul "Gazi" > Ø
 C.89 gazve > voyenniye stolknoveniya mejdu arabskimi plemenami > Ø
 C.90 gusül > [polnoye] ritual'noye omoveniye > teret
 C.91 gülbank > pesiopeniye; horovaya molitva; voyenniy (boyevoy) kliç > Ø
 C.92 hac > hadj > haca gitmeklik
 C.93 hacı > hadji > hacı
 C.94 hacılık > hadj > haca gitmeklik
 C.95 hafız > hafız > y
 C.96 hafızlık > polojeniye ili doljnost' hafıza > Ø
 C.97 haham > ravvin > ravvin (*yevrey ruhanısı*)
 C.98 hahambaşı > glavny ravvin > Ø
 C.99 hahamhane > Ø
 C.100 hahamlık > san ravvina > Ø
 C.101 hakim > vladıka > hekim
 C.102 halife > halif > halif
 C.103 halvethane > Ø
 C.104 Halveti > çlen sekti halvetiye > Ø
 C.105 hamt > blagodareniye voyevışnemu > Ø
 C.106 Hamursuz Bayramı > yevreyskaya pasha > Ø
 C.107 hatim > hatim > Ø
 C.108 hatim duası > molitva, kotoryu proiznosyat posle proçteniya Korana > Ø
 C.109 havari > apostol > apostol (*İsaniñ on iki şegirdiniñ biri*)
 C.110 havra > sinagoga > sinagoga (*yevreyleriñ, musayılarıñ ibadathanası*)
 C.111 hayır dua > blagodareniye; dobroye pojelaniye > minnetdarlıklı sözler;
 govı arzuvar
 C.112 hayrat > blagodeyaniye, blagotvoritel'nost' > hayırlı iş, peydalı iş, yağsılı
 edyen, hayırsogap edyen, hayır-sahavat edicilik
 C.113 Hidrellez > den' Hızır-İl' yasa, pervıy den' leta > Ø
 C.114 hicret > hidjra > hicri (*Muhammediñ Mekgeden Medine gaçıp giden vagtından,
 yagnı 622-nci yılıñ sentyabrından hasaplanyan musulman yıl hasabı*)
 C.115 hoca > hodja > hoca
 C.116 Hu > vozglas dervişey vo vremya radeniya; privetstviye, kotırım
 obmenivayutsya
 dervişi > y
 C.117 hutbe > hutba > Ø
 C.118 ıskat > Ø
 C.119 ıskatçı > kladbişçenskiy nişçiy podayaniye; kladbişçenskiy nişçiy > Ø
 C.120 ıstavroz > krest > krest (*hristianlarıñ saz eli bilen çokunma hereketi*)
 C.121 ıydiye > Ø
 C.122 ibadet > moleniye, molitva > doga okama, doga, namaz, namaz okama,
 hudaya çokunma
 C.123 ibadetgah > molel'nya > ibadathana

- C.124 ibadethane > hram > hram, ıbadathana
 C.125 icma > uporyadoçaniye > Ø
 C.126 ifta > Ø
 C.127 iftar > rozgoven'ye > Ø
 C.128 iftar vakti > Ø
 C.129 iftar zamanı > vremya rozgoven'ya > Ø
 C.130 iftariye > zakuska dlya rozgoven'ya; oçen' malo, malen'koye koliçestvo > Ø
 C.131 ikindi > vremya posle poludnya > Ø
 C.132 ikindi ezanı > Ø
 C.133 ikindi namazı > tret'ya molitva, večernyaya molitva > Ø
 C.134 ilmihal > sbornik religiozno-tiyeyskih pravil, obyazatel'nuh dlya musul'man; izlojeniyе ubejdeniy > Ø
 C.135 ilmiye > iyerarhiya (sosloviye) bogoslovov, zakonovedov > Ø
 C.136 imam > imam > imam
 C.137 imam nikahı > Ø
 C.138 imame > naçal'naya businka v çyotkah; nakoneçnik mundştuka > Ø
 C.139 imamet > zvaniye ili obyazannosti imama; imamat > Ø
 C.140 imamkayığı > grob > tabıt
 C.141 imamlık > zvaniye ili obyazannosti imama, imamat > Ø
 C.142 İsa > İsus [Hristos] > Hristos
 C.143 istavroz > krest > krest (*hristianlarıñ saz eli bilen çokunma hereketi*)
 C.144 istiğfar > obraşçeniye k bogu o proşçenii grehov > Ø
 C.145 istihare > zagadıvaniye pered snom rezul'tatov predstoyaşçego dela; gadaniye na > Ø
 C.146 itikaf > otşel'niçesstvo > terkidünyelik, dünyeden bezigenlik
 C.147 kaba sofı > fanatik (religiozny) > fanatik, dine berlen adam, takva
 C.148 Kâbe > Kaaba > Ø
 C.149 kadir > vsemoguşçiy > gudratlı
 C.150 Kadir Gecesi > 27-ya noç' ramazana, noç' predopredeleniya > Ø
 C.151 kam > şaman > şaman
 C.152 kamet > priziv muedzina k namazu > Ø
 C.153 kandil > Ø
 C.154 kandil gecesi > kajdaya iz çetıryoh musul'manskih prazdniçnuh noçey-noç' otkoroveniya, noç' vozneseniy, noç' rojdestva proroka, kogda minareti meçetey illyuminiruyutsya > Ø
 C.155 kandil günü > den' nakadunye > Ø
 C.156 karabaş > monah > monah (*monastırıñ ustavı boyunça yaşamaga kasam eden terkidünye adam*)
 C.157 kardinal > kardinal > kardinal (*katolik dininde ruh anılarıñ yokarı derecelisi*)
 C.158 katedral > kafedral'nıy sobor > kafedral sobor (*yepiskopıñ hudaya çokunyan yeri*)
 C.159 kaza > yepitim'ya > Ø
 C.160 kefarete > iskupleniye [greha] > bağışlanma
 C.161 kelimeişahadet > formula ispovedaniya veri > Ø
 C.162 kerahet vakti > vremya poposk > Ø
 C.163 keşiş > monah > monah > monah (*monastırıñ ustavı boyunça yaşamaga kasam eden terkidünye adam*)

C.164 keşişhane > monastır' > monastır' (monahlarıñ ya-da monah ayallarıñ obşçinasından ibrat yer-buthana gurmaları; bu obşçına degişli but hana ve yaşayış cayları)

C.165 kible > kibra > Ø

C.166 kıyam > çast' molitvı, soverşayemaya stoya > Ø

C.167 kıyamet günü > sudny den', den' straşnodo suda > Ø

C.168 kilise > tserkov'; sobor > buthana; baş ibadathana

C.169 kilise çanı > Ø

C.170 kitap ehli > posledovateli Svyaşçennogo pisaniya, lyudi Pisaniya > Ø

C.171 koral > horal > horal (kliselerde hor bolup aydım aytma)

C.172 kudas > liturgiya > liturgiya, ibadat

C.173 kurban > jertvennoye jivotnoye > gurbanlık edilyen mal

C.174 Kurban Bayramı > kurban-bayram > Ø

C.175 kuşluk namazı > Ø

C.176 kuut > Ø

C.177 küçük mevlit ayı > çetvyortiy mesyats lunnogo kalendarya > Ø

C.178 küçük tövbe ayı > şestoy mesyats lunnogo kalendarya > Ø

C.179 kült > kul't > kul't (dine uyma ve sonuñ bilen bağlanışıklı dini depler)

C.180 liturya > liturgiya > liturgiya, ibadat

C.181 mabet > hram > hram, ibadathana

C.182 mabude > kumir; idol > (idol) butparazlarıñ yasama hodayı, idol, but

C.183 mabut > kumir; idol > (idol) butparazlarıñ yasama hodayı, idol, but

C.184 mahfil > mahfil' > Ø

C.185 maksure > maksure > Ø

C.186 maliki > malikiti; malikit > Ø

C.187 manastır > monastır' > monastır' (monahlarıñ ya-da monah ayallarıñ obşçinasından ibarat yer-buthana guraması; bu obşçına degişli buthana ve yaşayış cayları)

C.188 matem ayı > Ø

C.189 medrese > medrese > medrese

C.190 mekruh > zapretnıy > gadagan, gadagan edilen

C.191 meşcit > nebol'şaya meçet' > metcit

C.192 meşihat > zvaniye şeyha; zvaniye şeyh-ul'-islama; upravleniye şeyh-ul'-islama > y

C.193 metropolit > mitropolit > mitropolit (pravoslav ve katolik buthanada yepiskoplardıñ iñ yokarı derecesi ve şol dereceli adam²⁷)

C.194 Mevlevihane > obitel' dervişey mevlevi > Ø

C.195 mevlit > rojdeniye; vremya rojdeniya > Ø

C.196 mevlit alayı > Ø

C.197 Mevlit Kandili > Ø

C.198 mezamir > psalmı > Ø

C.199 mezmur > Ø

C.200 mihrap > mihrab > Ø

C.201 Milat > rojdestvo > rojdestvo (hristianlarıñ gış bayramçılığı, İsanıñ dogan günü)

C.202 minber > Ø

C.203 Miraç Gecesi > Ø

C.204 Miraç Kandili > Ø

C.205 molla > mulla > molla

C.206 murabit > Ø

²⁷mitropolit: Ortodoks ve Katolik kiliselerinde piskoposların en üst derecesi ve bu dereceye sahip olan kişi (BRTS I 1986: 568).

- C.207 musalla > mesto obşçestvennogo moleniya > Ø
 C.208 muta > Ø
 C.209 muta nikahı > Ø
 C.210 mübarek ay > Ø
 C.211 mübarek gün > Ø
 C.212 müçtehit > mudjtahid; verhovnıy imam > Ø
 C.213 münacat > molitva > doga okama, hudaya çokunma
 C.214 mürit > myurid > Ø
 C.215 mürşit > myurşid > Ø
 C.216 mütedeyyin > prinyavşiy > Ø
 C.217 nafile namazı > Ø
 C.218 nakibüleşraf > uçyonıy bogoslov – doverennıy şerifov > Ø
 C.219 Nakşi > Ø
 C.220 Nakşibendi > Nakşibendi > Ø
 C.221 namaz > namaz > namaz
 C.222 namaz niyaz > molitvı, moleniya > Ø
 C.223 namazgah > mesto namaza (molitvı) > Ø
 C.224 Noel > rojdestvo > rojdestvo (*Hristianlarıñ gış bayramçılığı, İsanıñ dogan günü*)
 C.225 Noel ağacı > rojdestvenskaya yolka > Ø
 C.226 nübüvvet > proroçeskaya missiya > Ø
 C.227 oruç > post > post (*buthana tağlımatlarına göre, süytli hem-de etli tağamlar iyilmeyen dövür ve şol zatlari iymekden saklanma*)
 C.228 öğle ezanı > Ø
 C.229 öğle namazı > Ø
 C.230 pagoda > pagoda > pagoda (*buddistleriñ ibadat hanası*)
 C.231 panteon > panteon > panteon (*gadımı greklerde ve rimlilerde ehli hudaylara bağışlanan ibadathana*)
 C.232 papa > papa > papa (*Rim-katolik ibadat hanasınıñ iñ yokarı baştutanı*)
 C.233 papaz > svyaşçennik > ruhanı
 C.234 paskalya > pasha > pasha (*hristianlarıñ ve yeöreyleleriñ dini bayramı*)
 C.235 patrik > patriarh > patriarh
 C.236 patrikhane > patriarhiya > patriarhiya (*patriar ha degişli bolan but hanalar ugrı*)
 C.237 patriklik > patriarşestvo > patriarhlık (*başında patriarh duran ibadat hana dolandırış sistemasi*)
 C.238 peygamber > prorok > pıgamber
 C.239 peygamberlik > proroçestvo > pıgamberlik
 C.240 piskopos > yepiskop > yepiskop (*hristian but hanasında iñ yokarı ruhanalık derecesi*)
 C.241 potlaç > ritual'noye ugoşçeniye dlya vseh çlenov plemeni ili obşçini > Ø
 C.242 presbiteryenlik > Ø
 C.243 rahibe > monahinya > monah > monah (*monastırıñ ustavı boyunça yaşamaga kasam eden terkidünye adam*)
 C.244 rahip > monah > monah > monah (*monastırıñ ustavı boyunça yaşamaga kasam eden terkidünye adam*)
 C.245 Ramazan > ramazan > remezan, oraza ayı
 C.246 Regaip Gecesi > noç' zaçatiya proroka Muhammeda > Ø
 C.247 Regaip Kandili > Ø
 C.248 resul > prorok > pıgamber

C.249 ruhban > monah > monah (*monastırıñ ustavı boyunca yaşamaga kasam eden terkidünye adam*)

C.250 ruhban sınıfı > Ø

C.251 sabah ezanı > Ø

C.252 sabah namazı > y

C.253 sahabe > hozyayeva > Ø

C.254 sahur > prinyatiye pişçi do zari > Ø

C.255 salat > namaz > namaz

C.256 salatüselam > molitva vo spaseniye > Ø

C.257 salavat > molitvı > Ø

C.258 salık > vstupivşiy > Ø

C.259 salıp > krest > krest (*hristianlarıñ saz eli bilen çokunma hareketi*)

C.260 say²⁸ > Ø

C.261 saya > Ø

C.262 sebil > pit'yevoy fontançik > Ø

C.263 sebilhane > pit'yevoy fontançik > Ø

C.264 secde > zemnoy poklon > yere eglip baş eğme

C.265 semahane > mesto radeniya dervişey mevlevi > Ø

C.266 semazen > Ø

C.267 semazenbaşı > Ø

C.268 setriavret > Ø

C.269 seyit > seyid > Ø

C.270 sinagog > sinagoga > sinagoga (*yevreyleriñ, musayılarıñ ibadat hanası*)

C.271 sofi > sufiy > Ø

C.272 sofilik > Ø

C.273 sofiyan > Ø

C.274 sofrı duası > Ø

C.275 sofu > nabojnıy > dindar, hundayhon, namazhon

C.276 sofuluk > nabojnost' > dindarlık, hundayhonluk, namazhonluk, takvalık

C.277 sör > sestra (katoliçeskaya monahinya) > Ø

C.278 sungu²⁹ > poradok > Ø

C.279 sücut > padeniye nits > Ø

C.280 süluk > vstupkeniye; vstupleniye v dervişeskiy orden > Ø

C.281 sünnet > sunna > sünni (*gurhanıñ kadalardıñ üstüni yetiryen mukaddas musulman rovyaty*)

C.282 sünnet ehli > sunniti > Ø

C.283 şaban > şaban > Ø

C.284 Şaman > şaman > şaman

C.285 Şebiarus > Ø

C.286 şefaät > hodataystvo > tovakga etme

C.287 şefaätçi > hodatay > tovakgaçı

C.288 şefaätçilik > Ø

C.289 şehadet > muçeniçesstvo veri > Ø

C.290 şehit > şahit, pavşiy za veru > Ø

C.291 şehitlik > bratskaya mogila > doganlık mazarı (*söveşde ya-da başga betbagtçılıklarda gurban bolanlar caylanan*)

C.292 Şeker Bayramı > şeker-bayram > Ø

²⁸say (II): 2. Hac ibadeti sırasında Safa ile Merve tepeleri arasında gidip gelme (TS 2005: 1713).

²⁹sungu: 2. Bir tanrıya veya tapınağa yapılan bağış (TS 2005: 1819).

- C.293 şariatçı > storonnik şariata > Ø
- C.294 şariatçılık > Ø
- C.295 şerif > svyaşçennıy > mukaddes
- C.296 şeriye > soglasnıy s şariatom, dozvolennıy duhovnım zakonom > Ø
- C.297 şevval > şevval' > Ø
- C.298 şeyh > şeyh > şih (*Arap yurtlarında: ugur başlığı, şonuñ yalı-da oba aksakgalı; yokarı musulman ruhanıçılığınıñ vekili, kanunçısı*)
- C.299 şeyhlik > Ø
- C.300 şeyhülislam > şeyh-ul'-islam > Ø
- C.301 şeyhülislamlık > Ø
- C.302 şüheda > şahit, pavşiy za veru > Ø
- C.303 şükür > blagodarnost' > minnetdarlık, hoşallık; alkış
- C.304 taat > naboynost' > dindarlık, hudayhonlık, namazhonlık, takvalık
- C.305 taharet > tahara > Ø
- C.306 takiye > Ø
- C.307 takva > asketizm, otşel' niçestvo > terkidünyelik, terkidünyelik tağlımatı
- C.308 talkın > Ø
- C.309 tallahi > yey-bogu! > valla
- C.310 tapınak > svyatılışçe > ıbadathana
- C.311 tarikat > sekta > sekta
- C.312 tarikatçı > sektant > sektant (*dini sekta eyerici adam*)
- C.313 tavaf > obryad hojdeniya vokrug Kaabı > Ø
- C.314 tefsir > kommentariy k Koranu > Ø
- C.315 tekbir > snazvaniye molitvı, naçınayuşçeysya slovami "Allahü ekber" ("Allah velik") > Ø
- C.316 tekke > tekke > Ø
- C.317 temcit³⁰ > utreniyaya molitva; çastoye povtoreniye odnogo, togo je > Ø
- C.318 teolog > bogoslov > diniñ tağlımatçısı; dini mekdep talıbı (*ruhanı seminariyasınıñ yokarı klas okuvçısı*)
- C.319 teravi > teravıh > Ø
- C.320 teravıh > teravıh > Ø
- C.321 teravıh namazı > Ø
- C.322 tövbe > raskayaniye > toba
- C.323 tövbe ayları > pyatıy i šestom lunnogo kalenderya > Ø
- C.324 ulema > ulemi, bogoslovı > Ø
- C.325 uluhiyet > bojestvennost' > Ø
- C.326 umre > Ø
- C.327 üç aylar > tri lunnıh ("svyaşçennıh") mesyatsa > Ø
- C.328 ümmet > [religioznaya] obşçına > dini cemgıyet
- C.329 vaaz > Ø
- C.330 vacip > neobhodimnıy po şariatu > Ø
- C.331 vaftiz > kreşçeniye > çokundırmaklık (*teze dogan çaganı, şonuñ yalı-da ulı adamları hristianlıga kabul etmek için geçirilyen dep*)
- C.332 vaftizhane > Ø
- C.333 veli > svyatoy > keramatlı adam, gudratlı adam
- C.334 velilik > svyatost' > keramatlılık, gudratlılık
- C.335 veliyullah > svyatoy > keramatlı adam, gudratlı adam

³⁰temcit: Recep, Şaban ve Ramazan ayları süresince, sabah ezanından sonra minarelerden okunan ve Allah'ın ululuğunu belirten dua (TS 2005: 1946).

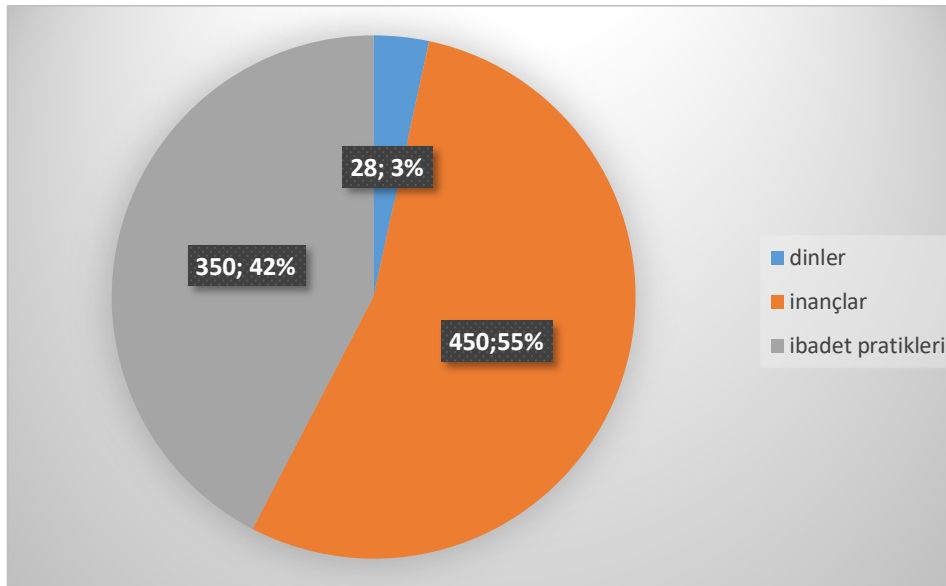
- C.336 vitir > veçernyaya molitva i namaz > Ø
 C.337 vitir namazı > Ø
 C.338 yağmur duası > Ø
 C.339 Yahudi tapınağı > sinagoga > sinagoga (*yevreyleriň, musayılarıň ibadathanası*)
 C.340 yalavaç > prorok > pıgamber
 C.341 yalvaç > prorok > pıgamber
 C.342 yasin > Ø
 C.343 yatsı ezanı > azan, prizıvayuşçiy k veçerney molitve > Ø
 C.344 yatsı namazı > veçerney namaz > ağşam namazı
 C.345 yemek duası > Ø
 C.346 yortu > hristianskiy prazdnik > Ø
 C.347 zaviye > kel'ya > hücre
 C.348 zekât > Ø
 C.349 zikir > zikr > Ø
 C.350 züht > asketizm, otşel'niçestvo > terkidünyelik, dünyeden bezigenlik

Kısaltmalar

- bkz. bakınız
 BRTS. Bol'şoy Russko-Turkmenskiy Slovar
 Haz. Hazırlayan
 TS. Türkçe Sözlük
 TRS. Turetsko-Ruskiy Slovar
 vb. ve benzeri
 Trkm. Türkmen Türkçesi

Sonuç

1. İncelemede Türkmen Türkçesinde tespit edilen dini terminolojiye ait söz varlığı içerisinde toplam 828 kelime tespit edilmiştir.

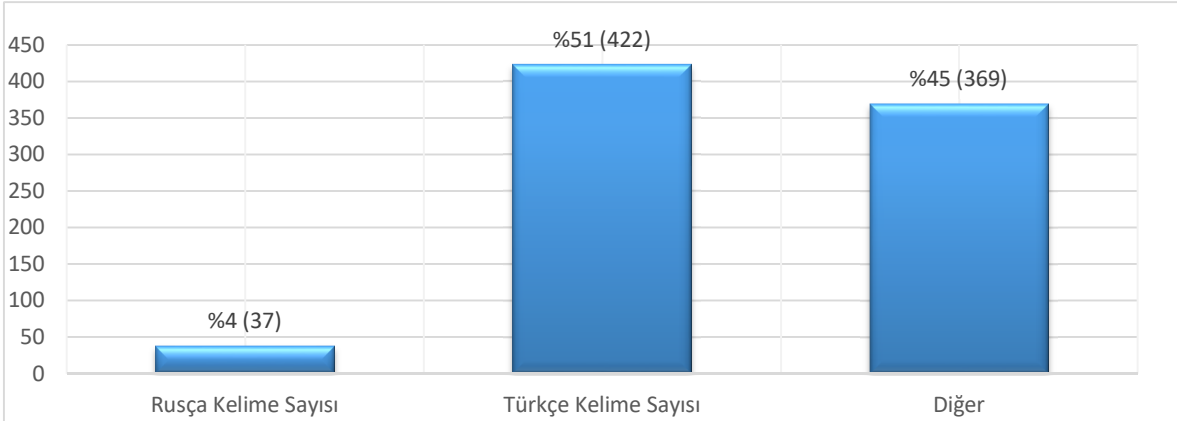

Tablo 1. Toplam Söz Varlığının Alt Başlıklardaki (inançlar, ibadet pratikleri, dinler) Dağılımı

2. Dinler, İnançlar ve İbadet pratikleri başlıkları altında tasnif edilen söz varlığı kendi içinde incelendiğinde en fazla 450 kelime ile *İnançlara* (*afsun, ahiret, alın yazısı, alkarısı, Allah vb.*) ait madde başı tespit edilmiştir. Onu ikinci sırada 350 kelime ile *İbadet Pratikleri* (*abdest, adak, akide, akşam namazı, aşure günü, arife günü, ayin vb.*), 28 kelime ile de *Dinler* (*Hristiyanlık, Budizm, İslam, Musevi vb.*) takip etmiştir.

3. Söz varlığı yüzde olarak incelendiğinde ise *İnançlar* %55, *İbadet pratikleri* %42, *Dinler* ise toplam madde başının %3'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 2. Toplam Söz Varlığının Dillere Göre Dağılımı

4. Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere toplam kelime sayısından 422 kelime Türkçe söz varlığı olarak dikkat çekmekte ve söz varlığının % 51'ini oluşturmaktadır. Arapça, Farsçanın ağırlıkta olduğu ve *Diğer diller* başlığı altında yer alan 369 kelime çalışmanın %45'ini teşkil etmektedir. %4 oranıyla 37 kelimedenden oluşan Rusça kelimeler toplam söz varlığı içerisinde en az paya sahiptir.

5. Madde başları arasında *Şamanizm* kelimesinin Türkmen Türkçesindeki karşılığı dikkat çekicidir. *şamanlık* madde başı için parantez içinde kebir Demirci ve Gündoğar Aziya, Merkezi Amerika, Afrika halklarının cadıgöylük dininin bir forması "Büyük Kuzey ve Doğu Asya, Merkezi Amerika, Afrika halklarının arasında görülen büyü ve sihir içeren bir din şekli; şamanlık, kamlık" (BRTS II 1987: 660); *cadıgöyçilik, porhançılık* şeklinde geniş bir açıklama yapılmıştır. Bu geniş açıklama kadim bir inanç biçimi olan Şamanlığın sadece Türklerin yaşadığı geniş Asya coğrafyasında değil, Amerika ve Afrika kıtasındaki halklar arasında da yaygın bir şekilde görülmesiyle dikkat çekmektedir.³¹

6. Türkçe Sözlükte *bağı* "büyü" anlamında kullanılan madde başının Türkmen Türkçesinde *cadıgöylük* ve *gözbağcılık* kelimeleriyle karşılanması dikkat çekicidir.

7. İslamiyet'te yer alan *miraç*³² hadisesinin Türkmen Türkçesinde *yokarı çıkarma, asmana gösterme, yokarı galma, asmana gösterilme*³³ şeklinde sade, açık ve anlaşılır bir şekilde izah edilmesi dikkat çekicidir. Çalışmada Türkmen Türkçesindeki bu yalın anlatıma çok sayıda örnek gösterilebilir: *nazar* > Trkm. yaman göz; *Noel baba* > Trkm. Ayaz baba, *rızık* > Trkm. azık, *azık-suuluk*; *sihir* > Trkm. gözbağcılık; *zahit* > Trkm. ayşı-eşretten el

³¹Daha geniş bilgi için bkz. Abdülkadir İnan, Tarih ve Bugün Şamanizm, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

³² *miraç* > *mirad*, *vozeseniye* [Muhammeda] > *yokarı çıkarma, asmana gösterme, yokarı galma, asmana gösterilme*

³³ *yokarı galma, asmana gösterilme*: yukarı çıkma, gökyüzüne yükselme.

çekyen³⁴; adak > berlyen söz³⁵; veli > Trkm. gudratlı adam³⁶; züht > Trkm. terkidünyelik³⁷, dünyeden bezigenlik, bağı³⁸ > Trkm. cadıgöylük, gözbağçılık gibi.

8. Allah kelimesi için Türkmen Türkçesinde zengin bir söz varlığı görülmektedir. Başta Çalap kelimesi olmak üzere *alla*, *allatagala*, *huday*, *yaradan* ve *tañrı* kelimelerinin kullanımı bu zenginliği göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

9. İnançlar alt başlığı altında yer alan Arapça *hurafe*³⁹ kelimesi için *Trkm. toslama* "söylenti, rivayet" (TTS 1995: 633) karşılığının kullanımı Türkmenlerin Arapça kelimelere mümkün mertebe Türkçe karşılık bulmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Rusça ve Türkmencesi Olan Kelime Sayısı	Rusçası Olan Türkmencesi Olmayan Kelime Sayısı	Rusça ve Türkmencesi Olmayan Kelime Sayısı	Toplam
379	196	253	828
%45	%24	%31	100

Tablo 3. Dini Terminolojiye Ait Kelimelerin Rusça ve Türkmen Türkçesinde Görülme Oranları

10. Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere toplam madde başı sayısı 828'dir. Söz varlığı içerisinde Rusçası ve Türkmencesi olan kelime oranı %45 (379); Rusçada bulunan fakat Türkmencede görülmeyen kelime oranı %24 (196); her iki dilde de bulunmayan kelime oranı ise toplam söz listesinin %31 (253)'ini oluşturmaktadır.

11. Sonuç olarak Türkmenler dini terminolojide mümkün olduğunca Arapça, Farsça, Rusça ve diğer dilleri kullanmak yerine Türkçe kelimeleri kullanmaya özen göstermişlerdir.

Kaynaklar

- Bol'soy Russko-Turkmenskiy Slovar' (1986-1987). I-II T. (S. Altayev, G. Atayev, G. Açilova, K. Agsakov, K. Gayıbova, H. Gafurova, A. Kuliyev, V. Mesgudov, S. Miradova, M. Hocamgulyev), Moskva: Akademiya Nauk Turkmenskoy SSR Institut Yazıka i Literaturı imeni Mahtumkuli.
- ÇAKMAK, C. (2010). Türkmen Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- ÇAKMAK, C. (2016). Türkmen Türkçesinde Bulunan Denizcilik Kültürüne Ait Söz Varlığı İncelemesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* (ISSN:1307-9581), C. 9, S. 42, 57-67.
- ÇAKMAK, C. (2017). Türkmen Türkçesinde Astronomi Kavramına Ait Söz Varlığı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* (ISSN:1307-9581), C. 10, S. 52, 92-112.
- İNAN, Abdülkadir, (1954). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- TEKİN, T., Ölmez, M., Ceylan, E., Ölmez, Z., Eker, S. (1995). *Türkmençe-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Simurg Yayınları.

³⁴ *ayşı-eşretiden el çekmek*: Dünyadan, Dünya malından, yeme-içmeden el çekmek.

³⁵ *berlyen söz*: verilen söz.

³⁶ *gudratlı adam*: kudretli adam.

³⁷ *terkidünyelik*: Dünyayı terketmek, dünyaya, dünya işlerine önem vermemek.

³⁸ bağı: büyü (TS 2005: 177).

³⁹ hurafe > nebilitsa > toslama, hıyalı

Turetsko-Russkiy Slovar (1994). (Haz. A.N. Baskakov, N.P. Golubeva, A.A. Kamileva, K.M. Lyubimov, F.A. Salimzyanova, R.R. Yusipova), Moskva: Multilingual Yayınları.

Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

